سریزه

الحمدلله والصلا ة والسلام علی سیدنا رسول الله وخا تم ا لانبیاء محمد بن عبدالله وعلی آله وصحبه ومن وا لاه وعلی من اتبع هداه فی شئون حیاته یوم الدین .امابعد :فاعـــــوذبالله من الشیطن الرجیم ، بسم الله الرحمن الرحیم ة

کله چې نړۍ له انسانانو بې برخې وه دا مهال هیڅ ساکښ دځمکې پرمخ غوړیدلی قدم نه ؤایښی او چوپه خوره فضا وه خو څو شیبې لانه وې تیرې شوې چې یو عجیب او غریب خلقت دځمکې مخ ته داسې پیغام راوړ چې هیچا یې تصور نه شو کولی تر دې چې دځمکې واکمني یې دخلافت په نوم ورته وسپارله او هرڅه ئې ورته تابع کړل ترڅو داسې ریاست پر مخ یوسې چې مثال یې لاتر اوسه نه وي پیداشوی، نو دهمدې سره جوخت ددولت کلیمې خپل مقام تر لاسه کړ او په خپلوټولوچار و کې یې موجودیت په ثبوت ورساوه دوخت په تېرېدو سره دنړۍ په هرګوړ، ګوډکې دافرادو تعداد زیات او بیلا بېل قدرتونه رامنځته شوچې ټول په خپل مربوطه معین قلمروکې په فعالیت لګیا وه ،خو ددوی فعا لیتونو ډیر ابتدایي شکل درلود او نه یې شوکولی چې د ټولنې هراړخیز جوانب ترکنترول ،ا و مرا قبت لاندې ونیسي، بلکې هرڅه دوخت دځواکمنانو په خوښه ترسره کېدل هماغه ؤ چې د ټولنې افراد یو بل سره داسې نږدې شول ترڅو واحد مرکزي قدرت ته تابع وي چې له ډیرو هلو ځلو وروسته نړیوال په رښتیا هم پدې بریالي شول چې پخپله اړونـده ټولنه کې داسې سیاسي تشکیلات ایجادکړي چې دیوې خوا دټولنې ګټې او منا فع او د بلې خوا د ا تباعو حقوق اوامتیا زات حمایت کړي تردې چې دغه سیاسي تشکیلات ددولت تر عنوان لاندې یو د بل یسې ترتیب او تنظیم شول.

Ketabton.com

نن ورځ هر بشر پدې پوهیږي چې پرته له ټولنې او دولت ژوند کول یو ګران او ستونزمن کار او حتی ناممکن دی ،نو په همدې منظور دځمکې پرمخ مختلف ارګانونه موجود دي ترڅو په ټولنه کې له یوې خوا نظم او امنیت برقرار او د بلې خوا خپلو اتباعو ته په مختلفو ساحو مثلاً سیاسي،اجتماعي،اقتصادي اوداسې نوروکې سهولتونه برابرکړي ،د بلې خوا دولتونو ته په بین المللي سطحه یو لوړ مقام حاصل دی او د عمومي بین المللي حقوقو یوه مهمه موضوع تشکیلوي ،نو ما هم د خپلې تحصیلي دورې په پای کې غوره وګڼله تر څو د «د نړیوال جګړیز اصول» تر عنوان لاندې یو څه معلومات راټول کړم، زما موضوع د درې فصلونو درلودونکې ده چې په لمړي فصل کې مې د دولت په رابطه تعریفات،په تیوریکې او عمل لحاظ د دولتونو رامنځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته کيدل د بحث لاندي نيولي په دوهم فصل کي مي د جګړې حقوق يانړيوال بشرپال بحث کړي او په دريم فصل کي مي د نړيوال جګړيز او په اصول باندي بحث کړي دي چه انشاءالله هر موضوع به په تفصيل سره د بحث لاندي ونيسم .

موضوع تګلاره :

لکه څرنګه چي دا موضوع يوه ډيره مغلقه او پيچيده موضوع ده نو په همدي بنا موږ نه شي کولاي چي دا موضوع موږ د ميداني يا تحليلي څيړني له لاري څيړو نو لازمي ده چي د دي موضوع په څيړنه کي د کتابي روش او تګلاري څخه استفاده وکړو چي په دي ليکنه کي موږ د مختلفو کتابونو او ليکوالانو د نظرونو او انټرنيټي سايټونو څخه استفاده کړي ده هيله مند يم چي لوستونکي به ور څخه موثره ګټه پورته کړي او علمي تنده به يې پرې ماته شي .

نړۍ ډيرو اړونده سازمانونو او د نړۍ پرمختللو هيوادونو له خوا منل شووي دي په اړوند يي صراحت ورکو او پري بحث کوو اميد وار يم چي تر ډيره بريده مو د جګړيز اصلو اصلي تصوير څرګند کړي وي .

د موضوع پلان :

لکه څرنګه چي موږ مخکي هم يادونه وکړه چي دا موضوع يوه ډيره پراخه موضوع ده نو په همدي اساس موږ دا ليکنه په دريو فصلونو لمړي مو بيا په دريو مبحثنو چي عمومي معلومات ، پيژندنه او د جګړي د نړيوالو حقوقو منابع او دويم فصل مو بيا په څلورو مبحثونو ويشلي چي جګړي حقوق ، جګړي مفهوم د نړيوالو حقوقو له نظره د جګړي عناصر او د جګړي بشرپاله حقوقو بنسټيز حقوق او دريم فصل موبيا په دوه مباحثو ويشلي چي جګړيز اصول د اسلام د نظره او جګړيز اصول د ژينوا د کنوانسيون له نظره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی فصل

عمومي معلومات

څرنګه چې د جنګ نړیوال حقوق،هم په ملي او هم په نړیواله سطحه موضوع ده،خو له بلې خوا دا داسې یوه موضوع ده چې اکثره وخت د نړۍ د لویو قدرتونو د جنګالیو لخوا د پښنو لاندې شوې ده.ددې سبب دا کیداي شي چې له یوې خوا د تاریخ په اوږدو کې د جنګ لپاره څوک د کومو قواعدو مقید نه وه،د بله اړخه په نړیواله کچه کومو الزامي جنګي قواعدو هم وجود او شتون نه درلود ،او ښه جنګیالې هغه ګڼل کېده چې په خورا وحشت خپل دښمن وځپي،انداموونه یې پرې کړي،دارائي یې لوټ کړي،دسړو څخه یې غلامانو او ښځو څخه یې د جنسي اهدافو او غرایزو د پوره کولو کار واخلي.

اسماني ادیانو په دې اړوند وخت په وخت خپل تعلیمات نړیوالو ته عرضه کړي دي چې د وخت په تیریدو یا هیر شوي دي او یا هم تحریف شوي دي،چې له دې منځه د اسلام مبارک دین نه یواځې د سولې په وخت کې بلکې د جنګ په وخت کې هم خپل پیروان بې لارښوونې پرینښودل او د جنګ مکمل اصول یې ورته وړاندې کړه،چې ددې بحث په اوږدو کې به ځاي په ځاي د پرتلې په ضمن کې ورڅخه یادونه وشي.

لومړي مبحث: جګړې دنړیوالوحقوقو پیژندنه

د جګړې نړیوال حقوق د بشردوستانه حقوقو،یوه څانګه ده،چې نظر و هغه پراختیا،تکامل او تحول ته چې نوموړي حقوق یې له یوې ورځې څخه بلې ته کوي،ددې خبرې ایجاب کوي ترڅو د نړیوالو حقوقود یو مستقلې رشتې او د یو جامع سیستم په حیث تبارز وکړي.

فلهذا د جګړې نړیوال حقوق د عمومي نړیوالو حقوقو د قواعدو او مقرراتو هغه مجموعه ده کوم چې د انساني افرادو د حقوقو د حمایت په ضمن کې،که هغه جنګیالې وي یا غیرجنګیالې،همدارنګه د غیر نظامي اموالو او د ښکېلو طرفونو حقوق په جګړه کې ولو که جګړه بین المللي یا غیر بین المللي وي.په دواړو صفتونو کې د دغو ښکېلو اړخونو واجبات او مسولیتونه هم تعینوي یا یې تر مطالعې لاندې نیسي.

همدارنګه د جګړې یا د جنګ حقوق داسې هم تعریف شوي دي.د جنګ حقوق د هغه بین المللي حقوقو د قواعدو مجموعې ته ویل کیږي چې د متخاصمو هیوادونو پر مناسباتو د جګړې په وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې حاکم وي.همدارنګه د هغه قواعدو مجموعه ده چې د متخاصمو اړخونو او بې طرفه هیوادونو ترمنځ په مناسباتو حاکم وي.علاوتا د جنګ حقوق پر غیربین المللي مخاصماتو لکه داخلي منازعاتو او نورو باندې هم څارنه کوي،ځیني هغه خلک چې د جنګ د لفظ مخالف دي هغوي د حقوق جنګ او بشر دوستانه حقوقو ترمنځ تفکیک کوي خو ځیني په دې عقیده دي چې بشردوستانه نړیوال حقوق د جنګ د حقوقو یوه برخه تشکیلوي چې حمایوي جنبه لري،حمایوي جنبې څخه یې هدف د ټولو افرادو څخه که هغه نظامیان وي او که غیري نظامیان،او یا هم غیري نظامي اهداف او اموال وي.

همدارنګه د ټولو هغه مواردو حمایت چې افراد او هیوادونه د جنګ په وخت کې د هغه رعایت کولو ته التزام او تعهد لري.دا پداسې حال کې دي چې د جنګ د حقوقو د بلې برخې محتویات لنډ موضوعات تشکیلوي،لکه د جنګ مفهوم،متقابله نظامي اشغال او بالاخره د بې طرفۍ موضوع.

دویم مبحث - تاریخي سیر

ټولني له پیدا ایښت څخه ترننه د انسانانو تر منځ جګړې شوي دي ،وکیړې دغه جګړې دوخت په تیریدو سره د یو لړ مقرراتو او پرنسیپونو تابع ګرځول شوي دي.

مثلاً په لرغوني زمانه د (حمورابي)په لوایحو کې د نښتو او جګړو په اړه ځیني لارښووني موجودې وې.[1] خو دجګړې د حقوقو په اړه لومړنۍ او مدون قانون چې په لومړي ځل د یوه دولت لخوا د وسلوالو ځواکونو لپاره جوړ شو د (لیبرقوانینو)ټولګه وه.

دوضعي قوانینودغه ټولګه دامریکایي حقوقپوه (فرانیس لیبر)لخوا په

۱۸۶۳مکالکښت دوینشو.لیبردغه ټولګه دامریکاددولت په غوښتنه چمتو کړه.

په دي ټولګه کې د هغو سرتیرو د کړنو او سلوکونو په اړه مقررات ځاي پر ځاي شوي وو.چې امریکا په کورنۍ جګړه کې ښکېل وو،خودا یوازې یو کورنۍ یا ملي قانون وو چې د امریکا متحده ایالتونو دننه یې د جګړې حقوق په ډاګه کول.

بیګدلي محمد رضاضیایي،حقوق بین المللي بشردوستانه،مخ،۲۶،۱۳۹۴،انتشارات ګنج دانش،تهران ایران

بیګدلي محمد رضاضیایي، حقوق بین المللي عمومي،مخ،۵۵۵،۱۳۸۴، انتشارات ګنج دانش،تهران ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نړیوالوعمومي حقوقوکې اوسني نړیوال بشر پال حقوق دیوه سویسي سوداګر اوبشرپال (هنري دونانت)له هڅو سرچینه اخلي.په ۱۸۵۹مکالکېدفرانسیااواتریشترمنځپه (سلفرنیو) سیمه کې یوه سخته خونړۍجګړهرامنځته کیږي په دې جګړه کې عامه خلکوته سخته مرګژ[2]وبله اوړي.

د جګړې په میدان کې هري خواته مړي او زخمیان پراته وي او څوک نه وي چې رسیدنه ورته وکړئ.سویسي سوداګر هنري دونانت ددې صحنې په لیدوسخت خواشیني کیږي اود (سلفرینوخاطراتو)پنوم یو کتاب لیکي.نوموړي پدې کتاب کې په سلفرینو کې دبشري جنایت او تېري دغندنې ترخنګ وړاندیز کوي چې د بشري خواخوږۍ له مخې دې په جګړه کې زیانمنو او ټپیانو ته باید لازم امکانات او مرستې برابرې شي دونانت همدارنګه وړاندیز وکړ چې دغه هدف درسیدو لپاره لومړۍ باید دغړو هېوادونو ترمنځ یو تړون لاسلیک شي اوبیا دغه تړون د اجرا لپاره دې یوه کمیټه جوړه شي.

هنري لمړي وړاندیز په ۱۷۶۳مکالکېدجینوا کنوانسیون د لاسلیک لامل شو د جینوا د ۱۸۶۳مکالکنوانسیون په حقیقت کېداوسني وبشردوستانه حقوقولومړنۍعملیه څګنل کیږي.همدارنګه ده نړي دویم وړاندیزله مخې دجګړې له قربانیانواوپه جګړه کېدبشري حقونودرعایت موخه به دسره صلیب کمیته جوړه شوه.

که څه هم جینوا ۱۸۶۳مکالک نوانسیون دجګړې په ډګرکې دټپیانوتردرملنې پورېم حدودو،خودجګړې بشرپاله حقونوپه برخه کېدالومړني ګاموچې راتلونکودغه دولتونونواومهاهدوت هیېلاره پرانیسته دجینیواد ۱۸۶۳مکالترلومړي تړونوروست دجګړې په ډګرکې دبشري حقونودرعات په برخه کې درې الحاقي پرتوکولونه په ترتیب لاسلیک شوي چې شرحه یې په لاندې ډول ده.

۱-دپاریساعلامیه۱۸۵۶

۲-دټپیانو،ناروغانواودروغتیایپکارکونکوپه اړه دجینیواکنوانسیون۱۸۶۳مکال.

۳-دیوشمیروسلودنه کاروني په اړه سنپټرزیورګاعلامیه۱۸۶۸مکال.

۴-دنظامي او غیري نظامي وګړو تر منځ د توپیر څرګندولو په اړه د بروکسل اعلامیه ۱۸۷۴مکال

[2]مخ،۲۵۶۱امیدي ،علي.حقوق بین الملل :از نظریه تا عمل .تهران ،نشر میزان،۱۳۸۸،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵-دځمکنیوجګړوپه برخه کېدقوانینواوعرفونودرعایت اودسمندري جګړوپه اړه دجینیوادا۱۸۶۳مکالدمقرراتودپلي کیدویاپلي کولوپه موخه دلاهایک نوانسیون۱۸۹۹مکال.

۶-د ۱۸۹۹م کال پر کنوانسیون د بیا کتنې لپاره د لاهاي د ۱۹۰۷مکالکنوانسیون.

۷-دروغتیایي خدمتونودچمتوکوونکوبېړیودناپیلتوب په اړه ژمن لیک۱۹۰۴مکال.

۸-په جګړه کېدزه رجنوبي هوښه کوونکویانوروګازونواوبیالوژیک یوسلودکارونې دمخنیوي په اړه دجینیواپروتوکول۱۹۲۵مکال.

۹-له جنګ ښاسیرانوسره دچلندپه اړه دجینیواکنوانسیون۱۹۲۹مکال.

۱۰-ټولوژني یاجینوسایډدمخنیوي نړیوال کنوانسیون۱۹۴۸مکال.

۱۱-دجینیوا د ۱۹۴۹مکال څلورمک نوانسیون چې لاندې اساسي موضوعات په کې تصویبشول.

۱-دجګړې په ډګرکېدوسلوالوځواکونودټپیانو او ناروغانو ژوند ته پاملرنه.

۲-په سمندرکېدوسلوالوځواکونوټپیانو،ناروغانواودویجاړوشوي وبېړې وبیرته پاتي شونوژوندته پاملرنه.

۳-له جنګي اسیرانوسرهچلند.

۴-دجګړې پرمهال له ملک یوګړوڅخه ملاتړ.

۱۲-دسمندري جګړې په اړه دلندن پروتوکول۱۹۳۰مکال.

۱۳-دجګړې پرمهال دتاریخي ابداتو،علمي اوهنري مرکزونودخوندیتوب په اړه د۱۹۳۵مکال تړون.

۱۴-دکیمیاوي وسلودکارونې،ساتنې،تولید ،پرمخبیولواوویجاړولوکنوانسیون۱۹۹۳مکال.

۱۵-دانسان ضدماینونودجوړوني،ساتنپاوتجارتدمخنیوي کنوانسیون۱۹۹۷مکال.

۱۶-دنړیوالې جنایي محکمې اساسنامه ۱۹۹۸مکال.

۱۷-دماشوم،سرتیروپه اړه دماشومانودکنوانسیونالحاقي پروتوکول۲۰۰۰مکال.

جینیوا او دیته ورته نور نړیوال کنوانسیونونه چې د جګړې د حقوقو په برخه کې لاسلیک شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جګړه کې د بشر دوستانه حقونو د رعايت لپاره يو حقوقي چوکاټ برابروي،اوس مهال د نړۍ څه باندې ۱۹۶ هېوادونه دجينيواله کنوانسيون سرهيوځاي شويچې افغانستان يې هم غړۍ دي.

افغانستان له جينيوا له څلورم کنوانسيون سره په ۱۹۵۴ مکالکېي وځاي شواوبيالومړۍاودويم الحاقي پروتوکولونه يې په۲۰۰۹ مکالک پلاسليک کړل.لومړۍ پروتوکول په ۱۹۷۷ مکالکلې په نړيواله جګړه کېدقربانيانواودويم يې په۱۹۷۷ مکالکورنۍجګړه کېدقربانيانو د ژوند د خونديتوب په اړه دي.

دريم مبحث – جګړې دنړيوالوحقوقومنابع

څرنګه چې وسله والې جګړې يوه بشري نړيواله پديده او ډيره اوږده مخي نه لري،نو د جنګ قواعد او حقوق چې وروسته په بشر دوستانه حقوقو يې شهرت وموند هم پخوانۍ مخينه لري،چې خپله د نړيوالو عمومي حقوقو په ضمن کې هم د بحث لاندې نيول شوي دي.همدارنګه د بشر د پيدا ښت سره الهي او سماوي ارشادات د انبياو عليهم السلام پواسطه خلکوته وړاندې شوي دي چې موږ به د اسلام په مبارک دين کې د جنګې هداياتو او قواعدو نمونې چې پيغمبر صلي الله عليه وسلم خپلو سرتيرو صحابه و ته کړي دي.

بشر دوستانه اصول او قواعد اساسا عرفي ريشه لري،چې مدون ډول د اولسمې پيړۍ په اواخرو کې منځته راغلي دي.د مثال په ډول په ۱۶۲۰م کال کې د(جنګ او سولې حقوق)په نوم کتاب او د(حقوق او جنګې عدالت)په نوم کتاب چې په ۱۶۵۰م کال کې ليکل شوي دي.د يادونې وړ دي.د موضوع د ښه اسانتيا لپاره له نوموړو منابعو څخه هره يوه يې په لنډ ډول تشريح کوو.[13]

لومړي مطلب – دبشردوستانه حقوقوبنسټيزاصول

د بشر دوستانه حقوقو بنسټيزاصول د بشر دوستانه حقوقو د منابعو په هکله چې خبره د يادولو وړ ده ،هغه داده چې د دغه حقوقو منابع د عمومي نړيوالو حقوق څخه په کامل ډول جدا نه دي،خو کوم شي چې مهم دي هغه د جګړې په نړيوالو حقوقو کې د منابعو څخه علاوه د يو لړاصولوشتون دي چې پدې زمينه کې يې د منابعو څخه اهميت زيات دي او د [4]جګړې په وخت کې د بشري

---

[13] ۱بيګدلي محمد رضياضيايي،حقوق بشردوستانه،

[14] ۱مخکېني ماخذ ،مخ،۲۹ ،۳۳

۲ضيايي،بيګدلي،حقوق بشردوستانه بين الملل،مخ، ۳۱

۳يوګوسلاويا د بالکان د هيوادونو څخه ده،چې د اروپا په جنوب کې واقع ده،(۲۵۵۸۰۰)کيلو متره مربع مساحت لري او ۳۳ ميلونه نفوس لري.د کمونيزم د ماتي څخه وروسته يوګوسلاويا هم تجزيه شوه او په څلورو برخو وويشل شوه چې عبارت دي له بوسنيا ،صربيا ،کروشيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقو ټول قواعد ورڅخه په کلکه متاثره دي،چې په هیڅ صورت د دغه قواعدوټکر د یادو شوو اصولو سره د منلو وړ نه دي،چې دغه قواعد عبارت دي له انساني کرامت اصل،د انساني رفتار او د تبعیض د نه شتون اصل،د نظامي اړتیا د شتون اصل،د بې ځایه کړاو او د درد د تحمیل د ممنوعیت اصل،او د مارتنس اصل چې هدف یې دا دي چې(جنګیالي او غیر نظامي خلک باید د هغه اصولو او نړیوالو مقراراتو د اقتدار لاندې قرار ولري چې د یو سالم عرف ،بشردوستانه اصولو،اود عمومي وجدان د اصولو څخه یې منشااخیستي ده.)[1]

دوهم مطلب – عرف اوعادات

لکه څرنګه چې په عمومي حقوقو کې عرف د ډیرو مهمو او پخوانیو منابعو څخه شمیرل کیږي همدارنګه د جګړې په نړیوالوحقوقو کې هم د مهمو منابعو څخه شمیرل کېږي،تر دې حده چې د سره صلیب نړیوالې کمیټې پدې اواخرو کې د (عرفي نړیوالو بشردوستانه حقوقو)تر نامه لاندې یو خاصه ټولګه نشر ته سپارلې وه[2].سره ددې چې بشردوستانه حقوقو په عرفي کولو د امریکا د متحده ایالاتو په شمول یو شمیر هیوادونو انتقادونه وکړه،مګر ددې با وجود بیا هم د پخوانۍ یوګوسلاویا[3] لپاره د جوړې شوې جنائي محکمې لخوا له دې قواعدو څخه د یو ګوسلاویا د جنګې جرایمو په اړوند قضایاو کې کار واخیستل شو.

د عرف[4] په اړوند باید ووایو چې نسبت داخلي حقوقو ته په نړیوالو حقوقو کې اوچت مقام لري.ځکه چې د نړیوالو حقوقو په تدوین کې نړیوالو معاهدات د خاص اهمیت څخه برخوردار دي او نړیوالو معاهدات بیا په خپل وار،په حقیقت کې هماغه نړیوال عرفونه دي چې په مدون شکل په معاهده کې ځاي پرځاي کېږي.بنا عرف کولاي شو په دي ډول تعریف کړو: د نړیوالو حقوقو د تابعینو په واسطه د مشابه اعمالو او تګلارو تکرار چي په تدریخ سره د هغوي ترمنځ په متقابل اړیکو کي الزامي جنبه او حقوقي قدرت لاس ته راوړي عبارت د نړیوال عرف څخه دي . عرف په نړیوالو مسایلو کي د نړیوال عدالت د محکمي د ګڼو فیصلو لپاره پایه او اساس تشکیل کړي[1] .

او مونتینوګرو څخه دا مهال هر یود یو مستقل هیواد حیثیت لري.د تجزیي وړاندییې پلازمینه د بلګرات ښار وو.مهرداد ،محمود ،فرهنګ جدید سیاسي،مخ،۲۲

۴عرف د یو روش تکرار ته وایي چې د اوږدې زماني په طول کې د خلکو د باور او عمل مورد ګرځیدلي وي ،او په معاملاتو کې ورڅخه استفاده کیږي.نصرالله منصور،قاموس اصطلاحات حقوقي ،مخ،۱۷۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم مطلب- نړيوال معاهدات۲

معاهدات د جګړې د بشري حقوقو د منابعو د جملې څخه مهمترينه او موثرترينه منبع ګڼل کيږي . دا چې معاهده څه ته وايي د نړيوالو عمومي حقوقو له مخې مختلف تعريفونه شوي دي موږ يي د هغې له جملې څخه د يو جامع تعريف په حيث په يو باندې کفايت کوو: معاهده د نړيوالو عمومي حقوقو د تابعانو (د هيوادونو او نړيوال سازمانونو) ترمنځ هر ډول ليکل شوي توافق ته وايي چې د نړيوالو حقوقو د قواعدو په چوکاټ کې صورت وموموي ، او نړيوال عمومي حقوق پرې حاکم وي او په نتيجه کې مشخص حقوقي اثار منځ ته راوړي .

دا مهمه نه ده چې د دغه توافق نوم معاهده ، عهد نامه ، مثاق ، قرار داد ، کنوانسيون ،منشور ، پيمان ،اساسنامه يا بل ا[5]ړوند اصطلاح وي.مهمترين بشردوستانه معاهدات عبارت دي له ژينوا۳۱۹۴۹ م د اګست ۱۲ نيټې د معاهداتو څه چې تعداد يي څلورو ته رسيږي او موضوعات يي په لاندي ډول دي .

۱ معاهده : د وچې په جنګ يا په ځمکني جنګ کې د مسلحو قوتونو د ناروغو او ټپيانو د وضعې د بهبود په هکله .

۲ معاهده : په سمندري جګړه کې د مسلحو قوتونو د ناروغو ټپيانو او سمندري غرق شوو او مصدومينو د وضعې د بهبود په هکله .

۳ معاهده : د جګړې د اسيرانو سره د برخورد په هکله .

۴ معاهده : د جګړې په وخت کې د غير نظامي افرادوڅخه د حمايت په اړوند ۱ .

څلورمطلب : د حقوقو کلي اصول

باوجود د دې چې په بشر دووستانه نړيوالو حقوقو کې نسبت نورو منابعو ته د حقوقو کلي اصولو ته زيات ارزښت نه دي ورکړل شوي ،مګر حقيقت دادي چې د حقوقو د کلي اصولو څخه کم نه دي ، د مثال په ډول هغه د حقوقو کلي چې په بشردوستانه حقوقو کې د اجرا وړتيا لري عبارت دي له

---

[5]ضيايي بيګدلي ،حقوق بين الملل عمومي،مخ،۱۶۷

۲نړيوال معاهدات عبارت د هر ډول منعقده توافق څخه دي چې د بين الملل حقوقو په تابعانو يا اشخاصو ترمنځ لکه دولتونه او سازمانونه صورت

مومي،په دې شرط چې د نړيوالو حقوقو سره مغايره نه وي،او حقوقي اثار منځ ته راوړي .مخکيني ماخذ ،مخ،۹۷

۳ژينيو چې د جينيو يا د جينوا په نوم هم ياديږي.د اروپا په زړه کې د پراته په طبيعي ډول ښکلي هيواد سويس پلازمينه ده،چې د پخواني نړۍ شموله بين المللي سازمان د (ملتونوټولنه) مقر هم وه،مهرداد محمود ،فرهنګ جديد سياسي ،مخ،۱۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعده باندي دوفا اصل ، د حسن نيت ، د حق څخه د ناوړه استفادي د منع اصل ، د خساري د كامل جبران اصل ، هغه اصل چي د هغي په اساس هيڅوک د ځان لپاره قاضي كيداي نه شي او داسي نور چي اوس وختو كي دغه اصول په حقوقي قواعدو تبديل شوي دي. مگر دا چي خپله كلي حقوقي اصول څه ته وايي ؟ حقوق دانان اكثرا په دي ډول د هغي تعريف كوي چي دا په حقيقت كي د داخلي حقوقو د كلي اصولو څخه عبارت دي چي د قانونگذاري د اكثرو مراجعو لپاره مشترک قواعد تشكيلوي ، او [6]داسي اصول دي چي د هر ډول بحث او گفتگو څخه مافوق دي چي د ټولو متمدنو هيوادونو مشترک حقوقي ميراث تشكيلوي٢.بشردوستانه حقوق لكه څنگه چي د تيرو توضيحاتواو بحثونو څخه معلومه شوه ،چي د جنگ د قواعدو او اصولوو څخه بحث كوي ، نو بنا ويلاي شو چي همدا د جنگ سحنه د بشردوستانه حقوقو د تطبيق ساحه ده . برابره خبره ده چي دا جنگ بين المللي يا غير بين المللي وي ، د ملگرو ملتونو د سازمان عمليات وي يعني د سوله ساتو ځواكونو يا ځو ملتونو قواوو عمليات وي ، يا حتي د منطقوي سازمانونوعمليات وي . په ټولو صورتونو كي د جنگ تر ختمه پوري د دي قواعدو تطبيق لاژم او اجباري مكلفيت گڼل كيږي چي د جنگ دواړه يا څو اړخونه د دي وجيبي په سرته رسولو مكلف دي ، تر دي چي په بعضي مواردو كي د جنگ د دريدلو څخه وروسته د رعايت وړ دي ، مثلا د جنگ د دريدلو وروسته د مړو يا زخميانو ، ډوبو شوو او ماتي شوو كښتيو د غمخوري په خاطر هم د نوموړو حقوقو د تطبيق څخه بي غمه كيداي نه شو همدارنگه د بشر دوستانه حقوقو د اجرا د متقابل عمل پوري اړه نه لري . په لنډ ډول ويلاي شو چي بشردوستانه حقوقو د تطبيق ساحه د زمانييا مكاني لحاظه ، همدارنگه د جنگ د ډولونو او قلمرو له حيثه ، لكه ځمكني ، هوايي او سمندري جنگونه او نور هيڅ ډول استثنات نه مني او ردوي يي .

[6]١قردادهاي بين الملل ژنيو، ١٩۴٩اگست١٢ ،مخ،٧،كميتهٔ بين المللي صليب سرخ
٢بيگدلي ،محمد رضاضيايي ،حقوق بشردوستانه بين الملل ،مخ،٣٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم فصل

لومړی مبحث -جګړې حقوق یانړیوال بشرپال

نړیوالو حقوقو مهمه برخه ده،چې په جګړه کې د متخاصمو یا جګړه مارو لورو حقوقي مکلفیتونه په ډاګه کوي.دغه حقوق په ټوله کې په دې بحث کوي چې په جګړو کې او وسلوالو نښتو کې د جګړه ایيزو اصولو کارول محدود دي.او همدارنګه د جګړې پر مهال د بې طرفه خلکو ژوند ته باید جدي پاملرنه وشي.خو مخکې له دې چې خپل اصلي بحث ته

دوام ورکړو،ښه به وي چې د نړیوالو حقوقو له نظره د جګړې پر مفهوم یوه لنډه کتنه وکړو.

دویم مبحث -دجګړې مفهوم دنړیوالوحقوقوله نظره.

په نړیوالو حقوقو کې جګړه له زور او ځواک څخه د کار اخیستلو یا اخیستو وسیله ده،چې یو تعریف یې داسې دی:جګړه د ملي سیاست د وسیلې په توګه د هغه هري او مسلمانه اقداماتو یا تدابیرو مجموعې ته ویل کیږي چې د دوه یا څو هېوادونو یا دولتونو تر منځ د ځانګړې وضعیت په رامنځته کیدو تمامیږي.

پدغه وخت کې له ښکېلو هېوادونو هر یو یې په دې هڅه کې وي چې خپلې سیاسي غوښتنې

پر مقابل لوري ومني

له پورتني تعریف څخه نتیجه اخلو چې د جګړې د حقوقو مفهوم څلور اساسي عناصر لري.

۱-تشکیلاتي عنصر یاهېوادونه.۲-مادي عن صریادځواک کارول.۳-معنوي عنصري دجګړې اراده.۴-موخه چې ملي ګټې او مصلحت په کې نغښتې وي.

لومړی مطلب –تشکیلاتي یااورګانیک عنصر:

د جګړې تشکیلات بیا اورګانیک عنصر دولتونه دي چې جګړې د مفهوم یو اساسي رکن جوړوي.جګړه هېوادونو د وسلوالو ځواکونو تر منځ پیښیږي،نو له همدې امله چې جنګ له دولتونو سره چې هماغه اورګانیک عنصر دي مستقیمه اړیکه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژان ژاک روسو په ۱۷۶۲مکالکې چې خپل کتاب کېدې مسلې ته اشاره کړې چې جګړه دانسان اړیکې هلهان سان سرهنه،بلکې دولتونوترمنځ اړي که ده چې دیوه انسان یا وګړي په توګه نه ، بلکې د مدافعینو په توګه له یو بل سره په دښمنۍ کې ښکیل شوي دي.[17]

دویم مطلب - معنوي عنصریادجګړې اراده:

د جګړې دوهم عنصر د جګړې لپاره تابیا یا اراده ده،چې په نړیوالو حقوقو کې ورته معنوي عنصر وایې.پدې حالت کې متخاصم ځواکونه لکه د مادي عنصر په څیر په جګړه کې نه وي ښکیل شوي بلکې د جګړې لپاره چمتوالي نیسي.

---

[17] ضیایي ،بیګدلي ،حقوق بین الملل عمومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۷۰م کال کې د لاهې په کنفرانس کې د تړون لاسلیکوونکو هېوادونو اراده د جګړې یو مهم رکن وباله د شخړو اړوند د لاهاي دریم هوکړه لیک پر بنسټ چې ۱۹۰۷مکالداوکتوبرپه۱۸ نیټه لاسلیک شو جګړه په قانوني ډول هغه وخت پیلیږي چې د جګړه مارو هیوادونو لخوا په دې اړه له مخکې یوه خبرتیا موجوده وي.

یاد تړون له مخې که غړي هېوادونه له مخکې اعلان یا خبرتیا پرته جګړه پیلوي له ژمني پر سر غړوني او په نړیوال جرم تورنیږي.

دا په نړیوالو حقوقو کې یوه قراردادي قاعده نه ده چې تر وسلوال برید مخکې دې باید یوه خبرتیا موجوده وي بلکې منل شوي نړیوال عرف دی.په دې اساس د لاهاي په کنفرانس کې هم دغه عرف ومنل شو البته که ددې عرف تاریخي شالید ته ګرځو نو په لرغوني روم،یونان او منځنیو پیړیو کې هم په جګړه کې له دې اصل څخه کار اخستل شوی دی.

دریم جز- مادي عنصر(نښته)

د جګړې له مادي عنصر څخه موخه عملاً د وسلوالې جګړې پیل دی.جګړه تل د متخاصمو او دښمنو قوتونو تر منځ د ځواک له استعمال سره مله وي.د وسلو او وسلوال ځواک له کارونې پرته جګړه معنی نه لري باید یادونه وکړو له دویمې نړیوالې جګړې وروسته چې د شوروي اتحاد او د امریکا متحده ایالتونو تر منځ کشمکشونه ته د «د سړې جګړې» اصطلاح کارول کیده دا د جګړې اوسني علمي،حقوقي مفهوم نه شي افاده کولی دا یو جلا حالت و.

که څه هم په نړیوالو حقوقو کې دانه ده په ډاګه شوي چې کوم ډول وسلوالې نښتې ته جګړه ویل کیږي.خو په عمومي ډول ویلي شو هره هغه نښته چې د زور او وسلوال ځواک کارول په کې شامل وي جګړه بلل کیږي.

باید یادونه وکړو چې جګړه په «اوربند»پای ته نه رسیږي بلکې داد جګړې د درولو یو منځ مهاله او اوږد مهاله پروسه ده.

یا په بل عبارت اوربند د جګړې یزو عملیاتو درول دي.جګړه هغه وخت پای ته رسیدې شي چې ښکیل غاړې د یوه یا څو هېوادونو او یا هم د نړیوال سازمانونو په منځګړیتوب په خپلو کې د جګړې د پای رسولو معاهده یا تړون لاسلیک کړي۱[8]

۱g.secelle.international prosecution of human rights crimes[8]

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم جز– جګړې موخه:

په نړیوالوحقوقو کې د جګړې هدف او موخه باید معلومه وییعني جګړه کوونکي هېوادونه یوه ځانګړې موخه لري چې دلاسته راوړلو لپاره جګړې ته ادامه ورکوي یرغلګر هیوادونه تل ادعا کوي چې جګړه یې د خپلو ملي ګټو لپاره پیل کړې ده.خو دا چې ملي ګټې کومې دي یو جلا بحث ته اړتیا لري

د عیني حقوقومکتب پلویان لکه (جورج سبل) د جګړې همدغه عنصر ته په کتو جګړه داسې تعریفوي. جګړه په نړیواله ټولنه کې دحکومتي سیستمونو دبدلون په هدف له مادي ځواک څخه د کار اخیستوپه معني ده ١.[9]

پدې اساس هغه جګړه چې د ملي ګټو اساس ونه لري اود ملي سیاست وسیله ونه ګڼل شي،دجګړې په حقوقو کې خپل مفهوم له لاسه ورکوي.په هر حال زموږ اصلي بحث په جګړه کې دبشردوستانه حقوقو یا دجګړې دحقوقو په اړه دي.نړیوال بشردوستانه حقوق پر دوه عمده مفاهیمو راڅرخي.

١-ددې حقوقو پربنسټ د دولتونو لخوا په وسلوالو جګړو کې د هر ډول وسلو کارول غیر محدود نه دي بلکې په جګړه کې ښکیل دولتونه یوازې له هغه وسلو کار اخیستلې شي چې انساني مرګ ژوبله او ناورین رامنځته نه کړي.
٢-دغه حقوق په جګړه کې د ملکې خلکو،اسیرانو،ټپیانو،او ناروغانو له حقوقواو انساني کرامت څخه ملاتړ کوي.

لومړي جز–دانساني سلوکاونه تبع یضاصل:

ددې اصل له مخې له هرډول جنسیتي،مذهبي،توکم یزاو ژبني توپیر پرته ټول انسانان د انساني کرامت او قدر وړ دي پدې اساس په جګړه کې تبعیض منع دي.

9

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم جز – دپوځي اقدام اصل :

ددې اصل پر بنسټ پوځي عملیات او اقدامات باید له نظامي پلوه د توجوېې وړوي.

دریم جز – محدودیت اصل

هغه وسلي او کړني چې په جګړه کې د ډیري مرګ ژوبلې،درد او رنځ سبب کیږي کارول یې منع دي دا په جګړه کې ډیر

مهم اصل دییعني جګړه مار لوري د وسلو د کارونې په برخه کې خلاص لاس نه لري.

ځلورم جز –تفکیک اصل :

ددې اصل پر بنسټ پوځي او غیري پوځي هدف باید له یو بله جلا وي.

پنځم جز – دتناسب اصل :

د تناسب د اصل له مخې د پوځي برید او هغې موخې تر منځ چې برید لاندي نیول کیږي تناسب باید موجود وي.مثلاً که یوه وسله واله ډله یوه ښار ته داخلیږي د خپل مخالف د تسلیمولو لپاره باید ټول ښار ویجاړ نه کړي.

شپږم جز –دښه نیت اصل :

د جګړې ښکیلي خواوي باید په جګړه کې د غچ اخیستني په موخه داسي کارونه وکړي چې عامه زیان رامنځته نه کړي.لکه د دویمي نړیوالي جګړې وروسته کله چې په نورمبورګ کې د هټلر د نازي چارواکو محکمه پیل شوه همداسییوه قضیه رامنځته شوه دا قضیه د دوه قوماندانانو لخوا د دوو ځنګلونو سوځول وو.

یو لوري چې د پوځي اړتیا یا ددښمن د موجودیت له امله ځنګله ته اور اچولي و،برائت یې واخیست او بل چې په داسي حال کې چې دښمن له ځنګله څخه د شاتګ په حال کې وو،او ځنګله ته یې اور ورته کړي و،مجرم وپیژندل شو په دي اساس په جګړه ییزو تکتیکونو کې ښکیلو خواوو د نیت څرنګوالي مهم اصل دي.

هغه ډلې اوکټګورۍ چې دجګړې دحقونوله ملاتړ څخه برخمن دي

١-غیري پوځي وکړي،هغه څوک چې د جګړې په هیڅ لوري کې نه راځي.

٢- ټپي اناوناروغان

٣- جنګي اسیران

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴م-خیریه بنستهونه(سور صلیب او سره میاشت)

۵-مقدس ځایونه،فرهنګي ځایونه.

څارونګي بنستهونه.

۱-دولتونه

۲-سره صلیب نړیوال کمیټه اوسرهم یاشت

۳-سره صل یباوسریم یاشتي ټولني

۴-نادولت یبشرپال سازمانونه

۵-ملګروملتونوآمنیت شورا

۶-نړیواله جنایي محکمه.

دریم فصل

جګړیزه اصول د اسلامي شریعت نړیوالو دوستانه نظر

لومړی مبحث- د اسلام له نظره

اسلام په جګړه کې د جنګي اسیرانو او غیري محاربو د حقوقو خوندیتوب ته ځانګړې پاملرنه کړې ده.اللّٰه ج په خپل کتاب قرآنکریم کې پیغمبرانو او خپلو بنده ګانو ته ددې حقوقو درعایت په اړه ښکاره سپارښتني کړې دي.

دلته د جګړې د حقوقو په ځانګړي توګه له جنګي اسیرانو سره د چال چلند په اړه د قرانکریم او نبوي حدیثو کې ځینې لارښوونې په دي توګه رانقلوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انفال سوره ۶۷آیت(ما کانَ لِنَبِي آنْ تَکُونَ لَهُ اسْرَي حَتّييتْخِنَ فِي الَارْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُنْيا وَاللّهُ يرِيدُالاخِرَةَ واللّهُ عَزِيزُ حَکِيمٌ)[10]

ژباړه:(هيڅ پيغمبر حق نه لري چې د دښمن بنديان ونيسي ترڅوچې پر هغوييې بشپړ تسلط نه وي ټينګ کړي تاسو د دنيا بايداره ګټه غواړي خو اللّه ج تاسو ته آخرت غواړي او اللّه ج قادر او حاکم ذات دي.

که د اللّه ج پخوانی فرمان نه وي-له خبرتيا پرته هيڅ امت ته مجازات نه ورکول کيږي له دي امله چې اسيران مو نيولي وو تاسوته به شديده جزا درکړل شوي وه.

په پورتني آيت کې چې مخاطب يې پيغمبر او جنګي بنديان دي له جنګي اسيرانو سره نيک سلوک سپارښتنه شوې.

د دهر(انسان)سورت په ۸ آيت کې هم له جنګي اسيرانوسره نيک چلند ته اشاره شوې ده.

(ويطْعِمُونَ الطّعَامَ عَلَي حُبّه مِسْکِناً وَيتِيمًا وآسيرًا)[11]

ژباړه:د اللّه ج نيک بنده ګان خپل خواړه مسکينانو،يتيمانو او اسيرانو ته د اللّه ج د رضا لپاره ورکوي.نوله اسيرانو ښه سلوک کول او د امکان تر بريده د هغوي د ژوند د اړتياوو پوره کول اسلامي آمردي.

همدارنګه د پيغمبر(ص)د يوحديث ژباړه ده:(د بنديانو په اړه زما سپارښتنه داده چې له هغوسره نيک چلند وکړي)

په يوبل حديث کې راځي:(ثلاثه في ظل العرش.........رجلاً اطعم المساکين والاسري.)

ژباړه:درې تنه به د قيامت په ورځ د الهي عرش تر سيوري لاندې وي،له دوييو هغه څوک دي چې بي وزلو او اسيرانو ته يې ډوډۍ ورکړي وي.

---

[10] سوره انفال،آيت ،۶۷
[11] سوره دهر،آيت،۸
ژينوا،د ۱۹۴۹اګسټ د ۱۲نيټي په لوظنامو باندي ورزيات شوي تړنونه ،مخ،۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی مطلب :د اسلامي په مقدس دین کي د جنګ (جهاد) پیژندنه او اهداف

د اسلام په مبارک دین کي د اهدافو د څیړلو لپاره ضروري وه چي د جهاد فی سبیل الله د سپیڅلي اصطلاح د مفهوم او مانا او انواعو په اړوند معلومات لاسته راوړو او له هغي وروسته به په اسلام کي د جنګ اهداف روښان کړو.

لومړی جزا –د جهاد فی سبیل الله مفهوم او مانا

جهاد یو عربي کلیمه ده چي د کوښښ کولو، د خپلي وسې په اندازه هڅه کول، د حق دین په لار کي کوښښ کول،او د اهل تصوف په نظر دنفس او نفسي خواهشاتو په مقابل کي مبارزه د جهاد فی سبیل الله مانااو مفهوم افاده کوي، همدارنګه د نفس د تزکیې لپاره د کوښښ کولو په مانا هم راغلي ده .لکه څرنګه مو چي وویل جهاد یوه عربی کلیمه ده چي مانایې د یو هدف او کار لپاره ډیر زیات کوښښ کول دي چې په مانا کې یې د وحشت ، رعب، قهر، ویره، دهشت ، شر،بدی ، کړ او او د مصیبت کوم اثر نه معلومیږي ددې لپاره چي د جهاد مانا په په کوښښ سره د اوریدونکي اطمینان نه شي حاصلولی .نو یوازی داد جهاد نوم کافي ونه ګڼل شو. او د (فی سبیل الله) وروستاړي هم ورزیات کړه تر څو مخاطب ښه مطمئن شي چي دغه کوښښ د الله ج په لاره کي او د الله ج لپاره دې نو ځکه باید اوریدونکي مطمین شي او د خپل ځان په اړوند کوم تشویش ونه کړي، مګر دا چې څوک د فی سبیل الله جهاد په مقابل کي راودریږي او مقابله یې کوي،نو دا جهاد د هم د همدغسي کسانو په ضد دي خو د یادولو وړده چې د غسي کسانپه مقابل کي به هم جهاد د الهي قواعد و په چوکاټ کي صورت مومي.چې هغه په کامل ډول جنګې اخلاق ، دجنګیالیوحقوق او وجایب ، د ملکیانو حقوق او وجایب ، د جنګي بندیانو سره سلوک او نو اړوندموضوعات تر خپل پوښښ لاندي نیسي . او مجاهدته دا اجازه نه ورکوي چې د جهاد پهنوم د خپلي خوښې کړنې سرته ورسوي .الله تعالی په قرانکریم کي فرمایلی دي ، ((وجاهدوافی الله حق جهاد هوا جتبا کم وما جعل علیکم فی الدین من حرج))

ژباړه : او زیار کوي په لاره دجهاد ،طاعت او رضا د الله تعلی کې په حق د جهاد د هغه سره چې ورته وړ او لایق دي دغه الله غوره کړي یې تاسي او نه یې دي ګرځولې په تاسي په دین کي هیڅ حرج ، مشقت او اشکال .

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا رنګه د الفقه الاسلامي وادلته کتاب ليکوونکي د جهاد د کليمي ماناکي ليکلي (بذل الجهد وهوالوسع والطاقة ماخوذ من الجهد باالضم او المبالغة فی المعل ما خو ذمن الجهد بالفتح) و اصطلاحا عند الحنفية (هوالدعاء الی الدين الحق وقتال من لم يقبله بالمال والنفس کما قال الله تعالی .

انفروا خفافًاوثقالا وجاهدو اباموالکم وانفسکم فی سبيل الله ذلکم خير لکم ان کنتم تعلمون ..

ژباړه : ځی تاسو جهاد ته حال دا چي سپک اوسی او یادرانه ، او جهاد کوي تاسوپه مالونو خپلو او په ځانونو خپلو په لاره د الله ج کې ، دغه تګ غزا ته خير او بهتر دي تاسي ته ، که يې چې پوهيږي .

ددې عباراتو مفهوم داسي دي چي جهاد د جيم توري په ضمه دجُهد څخه اخيستل شوي دي چي د وسعي اوطاقت په اندازه کوښښ کولو ته وايي. همدارنګه په فتحه د جيم هم کيدای شي چي پدي صورت کې بيا په عمل کې دمبالغې په مانا دي په اصطلاح کې د خنافو په اند دحق دين په طرف بلندده او هغه چاسره په مال او ځان جنګ کول دي کوم چي دا بلند نه مني ، لکه څرنګه چې الله تعالی پخپل کتاب کې د النوبه سورت په ۴۱ مبارک ايت کي فرمايلي دې ژباړه ووځی تاسي جهاد ته حال دا چي سپک اوسي او که درانه ،او جهاد کوي، تاسي په مالونو خپلو او ځانونو خپلو په لاره د الله کې ، ددين د ترقي لپاره دغه تلل غزا ته ته خير او بهتر دی تاسې ته که چيرته تاسې پوهيږي ، په خپله ګټه او فايده.[12]

د شافعي علماو په نزدجهاد (هو قتال الکفار لنصر الاسلام) ته وايې يعنې شوافع وائې چې جهاد د کفارو سره دجنګ کولو څخه عبارت دي داسلام دمبارک دين دنصرتاو کومک لپاره همدارنګه د پورته يادشوي کتاب مؤلف زحيلي صاحب د تعريف په اړوند ليکلي دي (ونسب التعريف الجهاد د شرعاً انه بذل الوسع و والطاقة فی قتال الکفارو مرافعتهم بالنفس والمال واللسان) ژباړه : نو موړي عالم وائې چي دجهاد لپاره مناسب تعريف د شرعي لحاظ دا دي چي جهاد دوسع او طاقت خرچ کول او مصرفول دي د کفارو سره په جګړه ، او د هغوي د حملي دفع کول دي په خپل ځان ، مال ، او ژبی سره له دې لنډ بحث وروسته غواړو دجهاد په ډولونو لږ تم شو.

---

[12]. شيخ الهند مولانا محمود د حسن ،علامه شبير احمد عثماني،کابلی تفسير عربی چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم جزا- په اسلام کې د جګړې (جهاد) موخې او اهداف

څرنګه چې په نړۍ کې دانسان هیڅ تحرک او خوځښت پرته له موخو څخه نه وي او حتماد یوهدف لپاره هلې ځلې کوي نو جنګ چې په انساني اعمالو او تحرکاتو کې یو په فطري او طبیعي ډول شنیع او بد عمل دي،حتما باید یو داسې هدف لپاره وشي چې همدو مره ارزښت ولري. په نړیوالو سطحه دجنګ اهداف اکثرا دیناوي ژوندانه لپاره وي که هغه په نوي او معاصروحت کې د جنګ اهداف دي او که په پخواني د اسلام څخه وړاندي ، دجهالت د وخت جنګونو دي د اکثرو اهداف د خپل زور اوغرور او تفاخر په نتداره کې وړاندي کول او همدا رنګه د نورو مالو نه، شتمنې ،ځمکې نیول او د انسانانو څخه بیلا بیلی ګټې اخیستل دي،چې د هغوي د وجود دانرژۍ د مصرفولو څخه نیولي بیا تر جنسي او شهواني غوښتنو تر اشباع پوري رسیږي مګر د اسلام مقدس دین چې نه یوائې د اخروي سعادت ضامن دې بلکی په نړیواله سطحه هم د انساني او بشري ارزښتونو دساتنې او د بشریت د سوکالۍ تضمین کوي، په هیڅ ډول اجازه نه ورکوي ، چې د داسې ټیټو او دنې اهدافو لپاره دي د انسان وینه توي شي ا نړۍ دې د جنګ یاجهاد فی سبیل الله هد ف ډیر اوچت او عالي دي کوم چې په عام ډول د ټول بشریت او په خاص ډول دمسلمان لپاره د یو باعزته ، مطمئن او له ډا ډه ډک ژوند انه تضمین کوي نو دهمدي خبرو په نظرکې نیولو سره د هغه اهدافو توضیح کولو ته راځو کوم چې د اسلام مبارک دي، دجنګ یا جهاد فی سبیل الله څخه د لاسته راوړلو کوښښ کوي ، د اسلامې نړۍ علماوو. فقهاواو مجتهد ینو د جهاد اهداف په عمده ډول اته لوی اهداف شمیرلي دي چې هغه عبارت دي له دفتنې ختمول، د اسلام غلبه ، د کفارو څخه د جزایې اخیستل ، دضعیفواو کمزوري مسلمانانو حمایت کول. دمقتولینو انتقام اخیستل،معاهدي د ماتولو جزا ورکول ، مشروع دفاع کول .

دویم مطلب – د جګړې حقوق د جینوا د کنوانسیون له مخې

جګړه ایزي لارې چارې او وسایل

۳۵:ماده-بنسټیز قاعدې

۱-په هیڅ ډول وسله واله جګړه کې دښکیلو لوریو حق د جګړې د لارو چارو او وسایلو د ټاکنې په هکله نا محدود نه دي.

۲-د هغو توغوونکو وسلو کارول منع دي چې زیات ټپونه او بې شمیره رنځونه رامنځته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳-د جګړې د هغه لارو چارو او وسايلو کارول منع دي چې موخه او تمه يې طبيعي چاپيريال ته اوږد مهاله او پراخه زيان رسونه وي.

۳۶–ماده–د جګړې ژمن لوري د جګړې د نويو لارو چارو او وسايلو د څېړنې،پراختيا ،او د وسلو د لاس ته راوړنې لپاره بايد دا جوته کړې چې دهغوي کارونه د دغه تړون يا نورو نړيوالو منل شوو قوانينو پر بنسټ په ځينو يا ټولو حالاتو کې د ژمنو لوريو لخوا ممنوع ده.

۳۷ ماده د هغه له لارې د سيال وژل،ټپي کول يا نيول منع دي.د دښمن پام ګرځونه د خيانت د داسې عملونو سرته رسولو ته چې د وسه والو نښتو د منل شوو نړيوالو قوانينو سره سم يې سرته رسول خپل حق يا دنده بولي،غدر ګڼل کيږي

لاندې عملونه د غدر بېلګې دي:

الف-د متارکې يا غاړې اېښودونې په بهانه د خبرو اترو لپاره د بيرغ پورته کول. ب-د ټپي کيدو يا ناروغۍ له امله دکمزورتيا او ضعف څرګندول.

ج-ځان ملکي يا غير جګړه مار ښودل.

د-د نښو،نښانونو يا د ملګرو ملتونو يا د بې پلوه او په نښته کې د نه ګډون کوونکي هيواد د يونيفورم په واسطه د حمايت شوې کس په دريځ کې د ځان څرګندول.

۲-جګړييز چل او ول جواز لري.چل او ول د دښمن د تېرايستلو لپاره تره سره کيږي او هغه دې ته رابولي چې بې پامه او بې پروا شي.په دې توګه د وسله والو نښتو د نړيوالو قوانينو له پلي کيدونکو قاعدو څخه سر نه غړوي او له دې امله چې د دغه قانون سره سم حمايت ته درناوي لپاره د دښمن باور نه را پيداکوي نو غدر نه شميرل کيږي.ځان پټول،مورچل نيول،تقلبي عمليات او ناسم معلومات دچل او ول بېلګې دي.

[13]۱ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړنونه،مخ،۳۴
ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړنونه،مخ،۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيژندل شوي نښانونه4

۱۳۸ – ماده–.د سره صليب،سرې مياشتې،سره زمري او لمر يا نورو هغو نښو او نښانونو ناوړه کارونو منع ده چې د لوظنامو او د دغه تړون لخوا په رسميت پېژندل شوي دي.همدارنګه د متارکې او فرهنګي شتمنيود حمايوي نښانونو په ګډون د نورو نړيوالو پيژندل شوو حمايوي نښو،نښانونو او اشارو ناوړه کارونه منع ده.

۲.د ملګرو ملتونو د ځانګړو نښانونو کارونه پرته له اجازې منع ده.

ملي نښانونه۲

۱۳۹ ماده–.۱- په وسله والو نښتو کې د بې پلوه او يا په جګړه کې د نا ښکليو هيوادونو د پوځي نښانونو،دفتري نښانونو يا يونيفورم کارونه منع ده.

۲.دبريد پرمهال د ځان ساتنې،زړه سوي،حمايت او يا د پوځي عملياتو د مخنيوي لپاره د دښمنو ډلو اړوند بېرغونو،پوځي نښانونو،دفتري نښانونو يا يونيفورم کارونه منع ده.

۳.د دغې مادي او د ۳۷ مادي د لومړي پراګراف د [د]۳ جز هيڅ مواد بايد د نړيوالو پيژندل شوو موجودو قاعدو،په جاسوسۍ پورې اړوند يا په سمندري وسله والو نښتو کې د بيرغونو د کاروني په نړيوال قانون باندې اغيزه ونه کړي.

پوپناکول۴

۴۰ماده = د ساکښنو د پوپنا کولو حکم په دې توګه چې هيڅوک بايد ژوندي پاتې نشي او يا هغو سره په دښمن لوري کې ويره اچونه او يا دغې موخې ته رسيدو لپاره په جګړه لاس پورې کول منع دي.

د جګړې د ليکې څخه د وتلي دښمن ساتنه

۴۱ماده–.پر هغه کس باندې بايد بريد تر سره نه شي چې د جګړې د ليکي څخه وتلې پېژندل کيږي او يا پداسې شرايطو کې وي چې د جګړې د ليکې څخه وتلې وپېژندل شي.

---

[14]۱۱ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړونونه،مخ،۳۵

۲ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړونونه،مخ،۳۶

۳ ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړونونه،مخ،۳۵،د ۳۷ مادې د د جز:د نښو ،نښانونو يا د ملګرو ملتونو يا د بې پلوه او په نښته کې د نه ګډون کوونکي هيواد د يونيفورم په واسطه د حمايت شوې کس په دريځ کې د ځان ځرګندول.

۴ ژينوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندې ورزيات شوي تړونونه،مخ،۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.یوسړي هغه مهال تسلیم ګڼل کیږي چې:
الف-د دښمن لوري په ولکه کې وي.
ب-په ښکاره توګه خپله تسلیمي څرګند کړي.
ج-بېحاله وي او یا د ټپونو او یا ناروغۍ له امله کمزوري شوي وي او د خپلې دفاع وس ونه لري.
په دي شرط چې په دغوټولو حالاتو کې ځان له جګړې څخه لري وساتي او د تیښتې هڅه ونه کړي.

۳.هغه کسان چې د جګړې د اسیرانو په توګه له حمایت څخه برخمن دي اود جګړې د غیري عادي شرایطو په پایله کې د مخالفو ځواکونو په لاس کې لویږي او د دویمي لوظنامې د دریم څپرکي د لومړۍ برخې[15] احکام د هغوي د لیږدونې مخنیوي کوي باید خوشي شي او هغه ګامونه دې پورته کړاي شي چې د هغوي خوندیتوب ډاډمن کړي.

د الوتکې سپرلۍ

۴۲ماده-.۱- هغه کسان باید د راکوزیدو پرمهال تر برید لاندې رانشي چې په بیړني حالت کې د پاراشوټ له لارې ځمکې ته راکوزیږي.
۲.هغه کس ته چې په بیړني حالت کې له الوتکې څخه د مخالف لوري تر ولکې لاندې سیمه کې راکښته کیږي پرته له دي چې په کوم بل له دښمنۍ څخه ډک کار لاس پوري کړي باید وخت ورکړشي چې تر برید د مخه خپل ځان تسلیم کړي.

۳.د هوایي دیسانت غړي د دغې مادې ترحمایت لاندې راځې.

دویمه برخه-د جګړه مار او د جګړې د اسیر دریځ

وسله وال ځواکونه[16]

۴۳ ماده-۱ .په جګړه کې د ښکلیو لوریو وسله وال ځواک له ټولو منظمو وسله والو ځواکونو ،ډلو او یوکي و څخه جوړیږي چې د هغو بولندویانو تر امر لاندې وي چې د خپلو ترلاس لاندې ځواکونو د کړنو لپاره د بل لوري په وړاندې مسوولیت ولري آن که یو داسې حکومت او مقام د

---

[15] ۱ ژینوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نیټې په لوظنامو باندې ورزیات شوي تړنونه،دویمي لوظنامې د دریم څپرکي د لومړۍ برخه چې د ټپیانو ،ناروغان،په هکله

[16] ۱ژینوا ،د ۱۹۴۹اګست د ۱۲نیټې په لوظنامو باندې ورزیات شوي تړنونه،مخ،۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغې ډلې استازيتوب وکړي چې مقابل لوري په رسميت نه وي پيژندلي دا ډول وسله وال ځواکونه بايد د داخلي ضوابطو تابع وي او د وسله والو نښتو اړوند نړيوال قانون د اصولو سره سم عمل وکړي.

۲.د(دريمې لوظنامې په ۳۳ ماده کې نومول شوو روغتيايي او مذهبي کارکوونکو څخه پرته)په جګړه کې د ښکليو ډلې د وسله والو ځواکونو غړي ټول جګړه ماران ګڼل کيږي په دي مانا چې هغوي حق لري په جګړه کې نيغ په نيغه ګډون وکړي.

۳.په هغه صورت کې چې په جګړه کې ښکيله يوه خوا په خپل وسله وال ځواک کې نيمه پوځي يا د قانون پلي کوونکي ور ګډ کړي د جګړې بلې ښکيلې خوا ته بايد خبر ورکړي.

جګړه ماران او د جګړې اسيران

۴۴ ماده-۱ .په ۴۳ ماده کې په ګوته شوې جګړه مار چې د مخالف لوري د ځواک په لاس کې کيوزي بايد د جګړې اسير وګڼل شي.

۲.پداسې حال کې چې ټول جګړه ماران دنده لري تر څو د وسله والو نښتو اړوند قانون د قاعدو سره سم چلند وکړي لدې قاعدو څخه سر غړونه بايد يو جګړه مار د جګړه مار له حق څخه بې برخې نکړي او که د دښمن لوري په لاس کې لويږي د ۳او۴پراګرافونو د حالاتو پرته بايد د جګړې د اسير په توګه د خپل حق څخه بې برخې نشي.

۳.د جګړې له اغېزو څخه د ملکي وګړو د حمايت د پراختيا لپاره په جګړه کې ښکيلې خواوې بايد د بريد په بهير او يا پوځي بريد ته د چمتو والي پرمهال ځانونه له ملکيانو څخه توپير کړي.د دغه ټکي په پام کې نيولو سره که يو وسله وال جګړه مار د جګړې د جګړه ايزې ځانګړتيا له امله ونه شي کولاې د اسير په توګه د خپل دريځ ساتنه وکړي په دې شرط چې په دغه لاندې حالتونو کې به خپله وسله په ښکاره له ځانه سره ليږدوي.

(الف)د پوځي نښتو پرمهال.

(ب)هغه وخت چې په يوه پيل شوي پوځي بريد کې اخلي مخالف لوري ته بايد د ليدو وړ وي.

۴.هغه جګړه مار چې د دښمن په لاس کيوزي او دويم پراګراف د دويمې جملې غوښتنې پوره نه کړاي شي خپل حق د جګړې د اسير په توګه له لاسه ورکوي خوسره لدې هم د دريمې لوظنامې او له دغه تړون سره سمون کې د هغوي څخه بايد د جګړې د اسيرانو په څير حمايت وشي دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حمایت هغه حمایت ته ورته دي چې په دریمه لوظنامه د جګړې د اسیرانو لپاره په پام کې نیول شوي دي او په هغه کې به کس په راتلونکې کې محکمې ته حاضر او د ترسره کړي جرم لپاره به سزا ورکول کیږي.

۵.هر جګړه مار چې د مخالفي ډلې د ځواکونو په لاس کې لویږي او هغه په برید کې ګډون نه وي کړي او د پوځي یرغل په چمتووالي کې یې برخه نه وي اخیستې د مخکینو کړنو په پام کې نیولو سره باید د جګړې د اسیرحق له لاسه ورنه کړي.

۶.دغه د هغه کس حق ته زیان نه رسوي چې د دریمې لوظنامې د ځلورمې مادې له مخې د جګړې د اسیر په توګه پیژندل کیږي.

۷.د دغې مادې موخه دا نه ده چې د یونیفورم اغوستلو په هکله د دولتونو لخوا عمومي منل شوي لارې چارې د هغو جګړه مارانو لخوا بدلون ومومي چې په جګړه کې د ښکیلو لوریو په منظمو او ورته وسله والو یوکیو کې ګومارل کیږي.

۸.د لومړۍ او دویمې لوظنامې په ۱۳ ماده کې د نومول شویو وګړو د کته ګوریو برسیره په نښته کې د ښکیلو لوریو د وسله وال پوځ ټول غړي چې د دغه تړون د ۴۳ مادې پربنسټ ټېپي یا ناروغ وي د لوظنامو له مخې د حمایت د حق خاوندان دي پداسې حال کې چې په سمندر او نورو اوبو کې د ډوبې شوې کښتۍ سپرلۍ د دریمې لوظنامې سره سم د حمایت حق لري.

جګړو کې د ګډون کوونکو کسانو حمایت

۱.هغه کس چې په جګړه کې ونډه اخلي او د مخالف لوري په لاس کې لویږي او د جګړې د اسیر د دریځ غوښتنه کوي او یا ځرګندیږي چې د دغه دریځ حق لري او یا د ده اړوند لوري د ده په استازیتوب نیوونکي لوري یا حمایوي ځواک ته د هغه د دغې په ادعا په هکله یادښت استوي باید د جګړې د اسیر په توګه ومنل شي او د دریمې لوظنامې تر حمایت لاندې دې راشي او که داسې شک پیداشي چې ګوندې دغه سړي د جګړې د اسیر د ریځ وړتیا لري یا نه،هغه باید د پخوا په څیر له خپل دریځ څخه ګټه واخلي او تر هغه پوري چې د یوې واکمنې محکمې لخوا یې دریځ روښانه کیږي د دریمې لوظنامې او دغه تړون تر حمایت لاندې راځي.

۲. هغه کس چې د مخالف لوري /به لاس کي لویږي او د جګړه ییز جرم لپاره د چګړي اسیر نه وي پیژندل شوي او د هغه لوري له خوا تر محاکمي لاندي نیول کیږي هغه حق لري چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

قضايي محكمي په وړاندي د خپل ځان لپاره د جګړي د اسير دريز ددعوي وګړي چي د هغه په هكله غور او څيړنه وشي .د دغي جرم غور او څيړنه كه شوني وي بايد د محاكمي څخه دمخه تر سره شي . پرته د دولتي خونديتوب څخه چي محاكمه د تړلو دروازو تر شا تر سره كيږي د حمايوي ځواک استازو ته د حق وركړل شي چي د محاكمي په بهير كي شتون ولري .پع دغو شرايطو كي بندي كوونكي ځواک بايد حمايوي ځواک ته معلومات وركړي .

۳. هغه كس چي په جګړه كي ګډون كړي وي او د جګړي د اسيرد دريز وړ ونه ګڼل شي او يا د څلورمي لوظنامي له مخي د وړ چال چلند څخه برخه مند نه شي . د دغي تړون د ۷۵ مادي سره سم په ټوو حالاتو كي د حمايت حق لري داسييو كس به نيو شويو سيمو كي پرته له دي چي د جاسوس په توګه نيول شوي وي د څلورمي لوظنامي د ۵ مادي برسيره ددغي لوظنامي سره سم د مكاتبي د حق څخه برخه مند كيږي

دويم مطلب- تر ځانګړي حمايت لاندي سيمي او زونونه
بي دفاع سيمي

۵۹- ماده- ۱.په چګړه كې د جګړې د ښكيلو لوريو له خوا په بې دفاع سيمو باندې بريد په هره وسيله چې وي منع دي .

۲.په جګړه كي د ښكيل يوه لوري واكمن چارواكي ښايي زون ته نږدييا هغه دننه د استوګني يوه سيمه چي وسلوال ځواكونه په كييو د بل سره مخامخ وي او د مخالف لوري د نيولو او اشغال په وړاندي پرانيستي وي . د بي دفاع سيمي په توګه اعلان كړي .داسي سيمي بايد د لاندي شرايطو درلودونكي وي .

(الف) ټول سرتيري او جګړه ماران او همداراز ګرځنده وسلي او ګرځنده فوځي تجهيزات بايد د هغه ځايه ايستل شوي وي (ب) د ځاي په ځاي شوي فوځي تاسيساتو او لوازمو څخه بايد د جګړي لپاره ګټه وانه خيستل شي.

(ج) د چاروكو او خلكو له خوا بايد جګړه ييز عمل سره ته ونه رسيږي .

(د) د فوځي عملياتو په ملاتړ دي هيڅ راز فعاليتونه نه تر سره كيږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د لوظنامو او یا د دغه تړون ترځانګړي حمایت لاندي کسانو شتون او د نظم او قانون د ساتني لپاره د پولیسو د ځواکونو شتون په دغه سیمه کي د دویم پرګراف د شرایطو سره په مغایرت کي نه دي .

ځانګړي حمایت لاندي کسانو شتون او د نظم او قانون د ساتني لپاره د پولیسو د ځواکونو شتون په دغه سیمه کي د دویم پرګراف د شرایطو سره په مغایرت کي نه دي .

۴. د دویم پرګراف د اعلان چي مخالف لوري ته وینا ده او باید د شونتیا تر بریده په هغه کي د بي دفاع سیمي محدویت په دقیقه توګه تعریف او تشریح شوي وي . په جګړه کي ښکیل مخالف لوري د اعلان د ترلاسه کولو څخه ډاډ ورکوي او پرته له دي چي د دویم پراګراف شرایط ترسره شوي وي دغه سیمي د دبي دفاع سیمو په توګه ومني .

په دغه حالت کي دي ژرتر ژره د بي دفاع سیمي د اعلانوونکي لوري ته خبر ورکړي . سره له دي چي د دویم پرګراف شرایط تر لاسه شوي نه وي هغه سیمه دي دهغه د حمایت څخه برخمنه شي چي دد غه تړون د نورو احکامو او د وسلوالو نښتو کي د پلي کیدونکي نړیوال قانون د اصولو څخه برخمن شي .

۵. د جګړي ښکیل لوري کولاي شي د بي دفاع سیمو په جوړولو سره سلا شي . آن که دغو سیمو د دویم پرګراف شرایط هم پوره نه کړي . تړون باید د شونتیا تر بریده په دقیقه توګه د بي دفاع سیمي محدودیت تعریف او تشریح کړي . او د اړتیا په صورت کي دي د څارني لاري چاري وکاروي.

۶. هغه لوري چي د دغه تړون د شرایطو سره سم یي د سیمي اداره په لاس کي ده . د هغي شا او خوا دي د شونتیا تر بریده د داسي نښو په واسطه نښه کړي چي د بل لوري سره پري سلا شوي وي او په تیره بیا د هغو ځایونو او لویو لارو ترڅنګ دي ودرول شي چي د لیدلو وړ وي .

۷. یوه بي دفاع سیمه خپل دریز د بي دفاع سیمي په توګه هغه وخت له لاسه ورکوي چي د دویم پرګراف د شرایطو او یا د تړون د پنځم پرګراف د موادو په پوره کولو کي پاتي راشي .په داسي حالاتو کي دغه سیمه د هغه حمایت څخه برخمنه کیږي چي د دغه تړون د نورو احکامو او په وسلوالو نښتو کي د نړیوال قانون د پلي کیدو وړ نورو اصول ورته چمتو کړي دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیر فوځي زونونه

۶۰ ماده – ۱ . په جګړه کې ښکېل لوري نه شي کولاي خپل فوځي عمليات هغه زونونو ته وغزوي چې هغه يې د غیر فوځي زونون به توګه پيژندلي او منلي وي . د دغه تړون د شرايطو په خلاف دغه غزونه ممنوع ده .

۲. تړون ياید څرګند او کوټلي وي، د حمایوي ځواک او يا بې پلوه موسسي له خوا په نیغه، ژبنيزه يا ليکلي توګه ترسره شوي او د دواړو له لورو له خوا په يوه وخت اعلان شي .

دغه تړون ښايي د شونتیا تر بريده د نافوځي شويو زونونو څلور خواوي او د اړتيا په صورت کې د څارني لاري چاري په کي بيان او څرګندي شوي وي .

۳. د دغه ډول د تړون موضوع ښايي د داسي ځانګړتياو درلودونکي وي چې .

(الف) د هغه ځايه باید ټول جګړه ماران او همدا راز ګرځنده وسلي او ګرځنده فوځي تجهيزات ايستل شوي وي .

(ب)په هغه کې باید موجودو تل پاتي فوځي تاسساتو څخه د جګړې لپاره کار وانه خيستل شي

(ج) په هغه کې باید د چارواکو او استوګنو خلکو له خوا دشمانه چال او چلند سره ته ونه رسيږي

(د) په هغه کې باید د فوځي هڅو اړوند هر عمل درول شوي وي .

په جګړه کې ښکيل لوري باید د پورته پراګراف د (دال) د فقري د شرايطو په تعبير او د څلورم پراګراف پرته د هغه خلکو اړوند سلا وکړي چې غير فوځي شوو زونونو ته د ورننوتو اجازه لري

۴. د لوظنامو او د دغه تړون ترځانګړي حمايت لاندي کسانو شتون او په زون کي د نظم او قانون د ټينګښت لپاره د پوليسو د ځواکونو ساتنه د دريم پراګراف د شرايطو سره توپير نه لري

.

۵ هغه لوري چې دغه زون يې تر ولکي لاندي دي باید د شونتیا تر بريده دغه سيمه په هغه ښنو سره سمبال کړي چې سلا پري شوي وي او څرګند ډول بي د ليدو وړ سيمو په ځانګړي توګه د زون د سيمي چاپير او د لويو لارو تر څنګ ځاي پر ځاي کړي .

۶. که جګړي د نافوځي شوي زون ګاونډ ته راوکښل شي په هغه صورت کي چې اړوند لوري پر ي سلا شوي وي هيڅ لوري دغه زون د فوځي عملياتو لپاره کارولاي نه شي او په يو اړخيز ډول تړون فسخه کولاي نه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. که د جګړې کوم ښکیل لوري د دریم یا شپږم پراګراف د احکامو څخه سرغړونه وکړي مقابل لوري باید په تړون کي د نافوځي شوو د دریز د مکلفیتونو څخه خلاص وګڼل شي .په داسي یو احتمال کي زون خپل دریز د لاسه ورکوي خو کولای شي د دغه تړون د نورو احکامو او وسلوالو نښتو کي د نافذ نړیوال قانون د نورو اصولو څخه برخمن شي .

دریم مطلب : په نښته کي د ښکیل لوري په لاس کي خلکو سره چلند

لمړي جزا–د پلي کیدو او د کسانو او شیانو حمایت

د پلي کیدو ډګر

۷۲ ماده – د دغي برخي حکمونه په څلورمه لوظنامه کي راغلي دي . به نښته کي د ښکیل لوري په لاس کي د ملکي وګړو او ملکي شیانو د بشر پالني د حمایت په اړوند کښل شوي قړاعد په ځانګړي توګه د هغه اړوند لمړي او دریمه برخه او همدارنګګه د نړیوالو وسلوالو نښتو په بهیر کي د بشري بنسټیزو حقونو د حمایت به اړوند د نړیوال قانون د پلي کیدو نکي قاعدي دي .

کډوال او تابیعیت نه لرونکي کسان

۷۳ ماده – هغه کسان چي د جګړو د پیل څخه مخکي د منل شوو نړیوالو سندونو په درلودلو سره د ښکیل لوري او یا د میلمه پال دولت تر ملي قوانینو لاندي او یا د استوګني د دولت له خوا تابعیت نه لرونکي یا کډوال پیژندل شوي دي باید په ټولو شرایطو کي د څلورمي لوظنامي دلمړي او دریمي برخي د حکمونو په بام کي نیولو سره د هر ډول امتیاز او او توپیر څخه پرته تر حمایت لاندي ونیول شي .

تیت او پرک شوي کورنیو د غړو بیا یو ځاي کول

۷۴ ماده –ژمن لوري او په جګړه کي ښکیلو خواوي باید د هغي کورنیو د بیا یو ځاي کولو په کار هره شوني اسانتیا رامنځ ته کړي چي د وسلواللو نښتو به پایله کي بیل شوي دي . په تیره بیا د ژینوا د لوظنامو او د دغه تړون له حکمونو او امنیتي مقرراتو سره سم دي د ښکیلو بشري موسسو کارونه وهڅوي .

دویمه جزا : د ښځو او ماشومانو په ګټه ګامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو حمايت

۱۷۶ ماده – ۱ .د ښخو بايد ځانګړي درناوي وشي او د تيري او اجباري فحشا او د ناوړه عملونو د نورو ډولونو په وړاندي بايد تر ځانګړي حمايت لاندي راشي .

۲ د هغو اميدوارو او ماشوم لرونکو ميندو پيښنو ته بايد د لمړيتوب حق ورکړل شي چي د جګړي سره تړاو کي نيوليبا بندي شوي وي

۳ په جګړه کي ښکيل لوري بايد د امکان تر بريده هڅه وکړي چي د اميدواره ميرمنو او شيدي ورکوونکي ميندو د وسلوالي جګړي اړوند د مرګ د سزا ورکولوو څخه منع وکړي دد اسي جرمونو اړوند د مرګ سزا بايد په دغه ميرمنو باندي پلي نه شي .

ماشومانو حمايت

۷۷ ماده – ۱. ماشومان بايد تر ځانګړي حمايت لاندي وي او د هر ډول ناوړو کړنو څخه وساتل شي .

۲ په جګړه کي ښکيل لوري بايد د هغوي د عمر او نورو حالتونو له پلوه هغوي ته د دوي له ثرنګوالي سره سم ځارنه چمتو کړي .

۲ يه جګړه کي ښکيل لوري بايد د ټولو هغو لارو جارو څخه ګټه وواخلي چي د پنځلس کلونو څخه د لږ عمر ماشومان په جګړه کي نيغه ونډه وانه خلي او په وسلوال فوځ کي د هغوي دګمارلو څخه ډوډه وشي .

هغو ماشومانو ته بايد په وسلوال فوځ کي د ګډون او ګمارلو د لمړيتوب حق ورکړل شي چي د ۱۵ کلنونو عمر يي بشپړ کړي وي او هغه چي۱۸ کلني ته نه وي ررسيدلي بايد هغو ته چي د عمر د زياتوالي د مخي تر نورو لمړيتوب ورکړل شي .

۳ هغه ماشومان چي د ۲ پرګراف د احکامو سره سره په استثنايي حالتونو کي۱۵ کلني ته نه وي رسيدلي او په جګړو کي ګډون وکړي او د مخالف لوري له خوا ونيول شي ، له دي پرته چي د جګړي اسير وي او که نه د دغي مادي له احکامو سره سم دي له ځانګړي حمايت څخه برخمن شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ د ۷۵ مادي د ۵ پرگراف د حالتونو پرته چي ماشومان په يوه وړه کورني کي استوگنه وکړي . داډله ماشومان د نيول کيدو ، توقيف يا بندي کيدو په صورت کي بايد د لويانو د اوسيدون ځاي څخه جلا وساتل شي .
۵ پر هغو ماشومانو چي د جرم په وخت کيبي د ۱۸ کلني عمر نه وي بشپړ کړي بايد د وسلوالي جگړي اړوند جرم له امله د مرگ سزا پلي نه شي .

۷۸ ماده – د ماشومانو ليږدونه

۱ د متبوع دولت څخه پرته ، په جگړه کي ښکيله کومه ډله نه شي کولاي د ماشومانو د روغيتايي درملني د جبري عوملو پرته ، هغه هم په نيول شوي سيمو کي ، ړ خونديتوب د غوښتني به صورت کي بهرني هيواد ته د ماشومانو ليږدونه سرته ورسوي . د ماشومانو د ميندو ، د پلرونو او يا قانوني وليانو د پيدا کيدو په صورت کي د هغوي ليکلي موافقه او خوښه په دي اړه ضروري ده . د دغه کسانو د نه پيدا ايښت په صورت کي د هغ چا ليکلي موافقه ضروري ده چي د قاونون له مخي د ماشومانو د څارني مسؤليت ورپه غاړه دي . د هر ليږدوني بهير بايد د ښکيلو لورو په موافقت د حمايوي ځواک تر څارني لاندي ونيول شي ، لکه هغه ډلي چي دا ليږدونه سمبالوي ، هغه لوري چي دا ماشومان مني او هغه ډله چي دا ماشومان ورپوري اړه لري . په جگړه کي هر ښکيل لوري هر حالت کي د هر شوني اقدام څخه به کټي اخستيني سره د خطري سره د ماشومانو د مخامخ کيدو مخنيوي وکړي . ۲ ليږدونه چي د دغي پرگراف له مخي تر سره کيږي بايد د هغوي د مور او پلار له غوښتني سره سم د جلا والي په بهير کي د شوني پرلپسي والي به پام کي نيولو سره د ديني او اخلاقي زده کړو به کډون د هر ماشوم لپاره ښوونه او روزنه چمتو شي .

۳ د ماشومانو کورنيو او هيواد ته د بيرته ستنيدو د ټکي په پام کي نيول سره د دغي مادي له حکم سره سمي د ماشومانو ليږدونه تر سره شوي ده . هغه لوري چي دغه ليږدونه سمبال کړي ده او د هغه هيواد چارواکي چي دغه ماشومان يي منلي دي بايد هر ماشوم ته د عکس سره يو داسي کارت جوړ کړي چي د سره سليب نړيوالي کميټي د ورکو شوو خلکو د پل اخيستني مرکزي څانکي ته به واستول شي ،په دي شرط چي ماشومان د خطري سره مخامخ نه کړي . هر کارت بايد د شونتيا په صورت کي دغه لاندي معلومات ولري .
(الف) د ماشوم تخلص (کورني نوم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ب) د ماشوم نوم

(ج) د ماشوم جنس

(د) د ماشوم د زیږیدني نیټه (که د زیږیدو نیټه یي څرګنده نه وي ، د هغه تقریبي عمر)

(ه) د ماشوم د پلار بشپړ نوم

(و) د ماشوم د مور نوم او د واده دمخه د هغي نوم

(ز) د ماشوم نږدي خپلوان

(ح) د ماشوم ملیت

(ط) د ماشوم مورني ژبه او هره بله ژبه چي پري خبري کوي

(ي) د ماشوم د کورني پته

(ک) د ماشوم د پیژندني شمیره

(ل) د ماشوم روغتیایي څرنګوالي

(م) د ماشوم د ویني ګروپ

(ن) د ماشوم بیلونکي نښي

(س) د ماشوم د موندلو ځاي او نیټه

(ع) د ماشوم د هیواد د پریښودو ځاي او نیټه

(ف) د ماشوم دین (که یي ولري)

(ض) په استوګن هیواد کي د ماشوم پته

(ق) که ماشوم له ستنیدو دمخه مړ شي ، د هغه دمړیني نیټه ،ځاي او د مړیني څرنګوالي .

دریمه جزا – ژورنالیستان (خبریالان)

د خبریالانو د حمایت لاري چاري

۷۹ ماده – ۱. هغه شمیر خبریالان چي د جګړي به سیمو کي د خطرناکو مسلکي دندو په سرته رسولو بوخت وي باید د (۵۰) مادي د لمړي بند دحکم له مخي ملکیان وګڼل شي .

۲- هغوي په دي شرط باید لوظنامي او تړون تر حمایت لاندي وي چي د لمکي په توګه د خپل دریغ مخالف عمل سرته ونه رسوي او د جګړي د ریپورت ورکونکي له هغه حق څخه تیري ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي چي د دریمي لوظنامي د ځلورمي مادي په ځلورم بند کي وسلوالو ځواکونو ته ورکړل شوي دي .۳- د دغي تړون د دویمي ضمیمي له بیلګي سره سم هغوي باید هغه پیژند پاڼه ولري چي ښایي د هغوید اړوند هیواد یا د هغه هیواد له خوا ورکړل شوي وي چي دي په کیاستوګنه لري او به هغه کیيي د ګمارونکي خبري موسسي نوم لیکل شوي او د خبریال به توګه یي د ده دریځ منلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله

د جګړې اړوند مدون حقوقو د دجینیوا لومړۍ کنفرانس څخه سرچینه اخلي . دغه کنفرانس په حقیقت کي له نړیوالو جګړو او شخړو کي د ښکیلولو او دو او عامو خلکو د حقوقو د خوندیتوب په برخه کې یو لوي پرمختګ و .

د ۱۹ په م نمیایي کې د خوځښت سبب شو. یعني د دولتونو تر منځ دجګړې دحقوقو په اړه ګن شمیر دوه اړخیز او څو اړخیز نړیوال تړنو نه لاسلیک شي . په داسي حال کي چي اوس مهال دنړۍ د ۱۹۰ هیوادونه دجینیوا دکنوراسیونو غړي دي خو بیا هم په شخړو او جګړو کي ښکیل دولتونو ځیني وخت د کنواسیون د ژمنو خلاف عمل کوي . په جګړو کي د ملکي حلکو ژوند ته پاملرنه نه کیږي او هغه زیان رسوونکي وسلې کارول چي منع شوي دي .

سوره ، عراق، یمن او فلسطین هغه هیوادونه وي چې په وروستو کي آن کلتریمونه او کیمیا وې وسیلی هم په کي وکارول شوي و . په د ۲۰۱۳ م کال کي لویدیځو هیوادونو او ملګرو ملتونو ادعا وکړه چي د سوریې دولت په دغه هیواد کي د مخالفینو پر ضد کیمیاوي وسلی کارولي د ي دهمدي کال په مې میاشت کي د ملګرو ملتونو یو یي پلټونکي ډلې وویل چي ګومان کیږي سوې دولتي ځواکونه د «سا دین په نوم هغه ګاز کارولي دي چي دا نسان مه غزه زیانمنو ی وروسته په ټولنیزو ورسیتو کي داسي ویدي ګاني هم خیري شوي چي په سوریه کي کارول مؤوکیمیاوي وسلو له امله او زیانمن ماشومان په کي لیدل کیږي .

دا په جګړو کې د زهرجنو یې خوبي کوونکي او بیولوژیکي وسلو دکارونې د مخنیوي په اړه ځینو د (۱۹۲۵) کال دویرو کول خلاف کړنه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه

د التقوا د لوړو زده کړو مؤسسی څخه هیله کوم تر څو د محصلینو د را پوهیدو په منظور نورو محصلینو ته هم د اړونده موضوع په اړه سمنیارونه او موضوعاګاني ورکړي دي .

۱- د نړیوالی ټولني څخه هیله کوم چې هغه هیوادونه چي د دا ډول اصولو رعایت نه کوي باید هغوي هیله وکړي اود اصولو په رعایت یې مجبور کړي.

۳- په جګړه کي ښکیلوهیوادونه څخه هیله مندیم چي د دا ډول اصولو رعایت خپل د ښي او انساني وجیبه وګڼي .

۴- د هیوادونو فوځي ارګانونو څخه هیله کوم چي دجګړېه اصولوپه اړوند دخپلو پوځیانو د پوهي د زیانونو په منظور پروګرامونه لنډ مهال او اوږد مهال کورسونه ، دایرکړي ځکه دا د بشر په ګټه دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځليکونه.

۱- ابراهيمي ، محمد (۱۳۷۷) ،اسلام و حقوق بين المللی عمومي جلد،دوم ايران، تهران انتشارات سمت .

۲- ابن قدامه ، احمد بن محمد (۱۴۲۵) المغنی ، راش، مکتبة الرياض الحديثه

۳- ارسجانې، حسن ، د دولتونو حاکميت واکمني) دحبيبي کتابونو د سهامې شرکت ، (۱۳۴۸)

۴- بيگدلي ، محمد رضاضيائی (۱۳۸۴) حقوق بين المللی عمومي ايران تهران کتابخانه گنج دانش

۵- تره کي ، محمد عثمان (۱۳۸۷) په افغانستان کي د جگړې د جنايتکارانو محاکمه افغانستان ، کابل .

۶- تونکن اونور ، نړيوال عمومي حقوق ، د پوهنوال دوکتور ودير صافی ژباړه ، دکابل پوهنتون

۷= دفتری احمد متين ، د نړيوالو حقوقو د اړيکو بهير، تهران د حبيبې انتشارات ، ۱۳۴۱)

۸- ژينوا،د (۱۹۴۹)اگست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندي ورزيات شوي تړنونه،

۸ - ژينوا،د(۱۹۴۹) اگست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندي ورزيات شوي تړنونه

۹- ژينوا،د (۱۹۴۹)اگست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندي ورزيات شوي تړنونه،

۱۰ (۱۹۴۹) اگست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندي ورزيات شوي تړنونه،

۱۱- ژينوا،د (۱۹۴۹)اگست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندي ورزيات شوي تړنونه،

۱۲- ژينوا،د (۱۹۴۹) اگست د ۱۲نيټې په لوظنامو باندي ورزيات شوي تړنونه

۱۳- قرانکريم او حديث څخه هم رانقل شوي دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سریزه 1

موضوع تګلاره : 2

د موضوع پلان : 2

لـومړی فصل 3

عمومي معلومات 3

لومړي مبحث: جګړې دنړیوالوحقوقو پیژندنه 3

دویم مبحث- تاریخي سیر 4

دریم مبحث- جګړې دنړیوالوحقوقومنابع 7

لومړي مطلب- دبشردوستانه حقوقوینستیزاصول 7

دوهم مطلب – عرف اوعادات 8

دریم مطلب- نړیوال معاهدات۲ 9

څلورمطلب : د حقوقو کلي اصول 9

لومړی‌مبحث -جګړې حقوق یانړیوال بشرپال 11

دویم مبحث -دجګړې مفهوم دنړیوالوحقوقوله نظره 11

لومړی‌مطلب -تشکیلاتي یااورګانیک عنصر: 11

دویم مطلب-معنوي عنصریادجګړې اراده: 12

دریم جز-مادي عنصر(نبتـه) 13

څلورم جز- جګړې موخه: 14

لومړي جز-دانساني سلوکاونه تبع یضاصل: 14

دویم جز-دپوځي اقدام اصل: 15

دریم جز-محدودیت اصل 15

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم جز-تفکیک اصل: 15

پنځم جز- دتناسب اصل: 15

شپږم جز-دښه نیت اصل: 15

هغه ډلې اوځایونه چې دجګړې دحقونوله ملاتړ څخه برخمن دي 15

څارونکې بنستیونه 16

۱-دولتونه 16

دریم فصل 16

جګړیزه اصول د اسلامي شریعت نړیوالو دوستانه نظر 16

لومړی مبحث- د اسلام له نظره 16

لومړی مطلب :د اسلامي په مقدس دین کې د جنګ (جهاد) پیژندنه او اهداف 18

لومړی جزا –د جهاد فی سبیل الله مفهوم او مانا 18

دویم جزا- په اسلام کې د جګړې (جهاد) موخې او اهداف 20

دویم مطلب - د جګړې حقوق د جینوا د کنوانسیون له مخې 20

پیژندل شوي نښانونه۱ 22

ملي نښانونه۲ 22

پوپناکول۴ 22

د جګړې د لیکې څخه د وتلې دښمن ساتنه 22

د الوتکې سپرلی 23

۴۲ماده 23

وسله وال ځواکونه۱ 23

جګړه ماران او د جګړې اسیران 24

جګړو کې د ګډون کوونکو کسانو حمایت 25

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم مطلب– تر ځانګړي حمايت لاندي سيمي او زونونه............26
بي دفاع سيمي............26
غير فوځي زونونه............28
دريم مطلب : په نښته کي د ښکيل لوري په لاس کي خلکو سره چلند............29
د پلي کيدو ډګر............29
کډوال او تابيعيت نه لرونکي کسان............29
تيت او پرک شوي کورنيو د غړو بيا يو ځاي کول............29
د ښځو حمايت............30
ماشومانو حمايت............30
۷۸ ماده – د ماشومانو ليږدونه............31
د خبريالانو د حمايت لاري چاري............32
پايله............34
وړانديزونه............35
اخځليکونه............36

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library